

İslâm Düşüncesinin 20. Asırda
Yeniden yapılanması

ve

BEDİÜZZAMAN

SAİD NURSÎ

MİLLETLERARASI SEMPOZYUM

Yeni Asya Yayınları

Editör:

Mehmed Paksu

Tercüme :

Arapça

İhsan Kasım es-Sâlihî

Kenan Demirtaş

Doç. Dr. Ahmed Akgündüz

İhsan Atasoy

İngilizce

Ümit Şimşek

Almanca

Rüstem Ülker

Kapak :

YAY Grafik

Dizgi :

Yeni Asya Yayınları A.Ş.

551 32 25

Baskı, Cilt :

Nesil Matbaacılık A.Ş.

551 32 27

İstanbul 1992

ISBN 975-408-194-8

©

Bu eserin yayın hakkı Yeni Asya Yayınları A.Ş.'ye aittir.
Yeni Asya Yayınları'ndan önceden izin alınmaksızın
başkası tarafından yayınlanamaz,
kısmen dahi olsa iktibas edilemez.

Yeni Asya Yayınları

Sanayi Cad. Selvi Sok. No: 5

Yenibosna / İSTANBUL

551 32 25-26-27

MARY WELD (Şükran Vâhide)

(Araştırmacı - Yazar)

1948 yılında İngiltere'nin Lancashire şehrinde dünyaya geldi. Durham Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Türk ve Fars Edebiyatı bölümünden 1980'de mezun oldu. Alman Oryantalist Prof. Dr. Paul Luft'un nezaretinde 15. yüzyıl ediplerinden Heratlı Hüseyin Vâiz Kâşîfi'nin eserleri üzerinde doktora çalışması yaptı.

1981'de Risale-i Nur Külliyyatının İngilizce tercümelerini okuduktan sonra Müslüman oldu. Hâlen Türkiye'de ikamet etmekte olan Şükran Vahide, Risale-i Nur konusunda araştırma yapmaktadır.

Başta *Sözler* olmak üzere birçok risaleyi İngilizceye tercüme etti.

Yayınlanmış olan Eserleri:

1. *İslâm, Batı ve Biz*
2. *The Author of the Risale-i Nur Bediüzzaman Said Nursî (Risale-i Nur Müellifi Bediüzzaman Said Nursî) (Şükran Vahide imzasıyla)*

İSLÂMÎ BATIYA TAKDİM MODELİ OLARAK BEDİÜZZAMAN'IN ESERLERİ

Bediüzzaman, Risale-i Nur ile İslâmiyetin Batıya anlatılmasında en mükemmel bir modeli ortaya koymuş ve aynı zamanda İslâma ve Kur'ân'a emsalsiz bir hizmet ifâ etmiştir. Kur'ân'ın mesajını bu asrın insanlarına tefsir etmekle İslâmiyetin akıl dini olduğunu ve hakiki medeniyetin ve insanlığın terakkisinin kaynağı olduğunu göstermiştir.

Bediüzzaman'ın telifatı olan Risale-i Nur'u, Batıya İslâmı sunmak için bir model olarak incelerken ilk söylenecek söz, insanlığın İslâmiyeti kabul edeceğini ve istikbale Kur'ân ile İslâmın hükmedeceğini, daha bu asrın ilk yıllarındayken Bediüzzaman'ın haber vermiş olduğudur. Bediüzzaman'ın ifadelerine göre bu asırda insanlık bilhassa fenlerdeki gelişmelerle, dehşetli savaşlar ve musibetlerle uyanmış, insaniyetin mâhiyetini ve şümüllü fitratını anlamaya başlamış; ebedî saâdetten başka hiçbir şeyin kendisini tatmin etmeyeceğini fark ederek din-i hakkı aramaya başlamıştır.¹ İnsanlık, burhan ve akıl dini olarak İslâmiyeti kabul edecek ve İslâmiyet bu şekilde istikbale hükmedecektir. Bediüzzaman şöyle diyordu:

"Akıl ve ilim ve fen hükmettiği istikbalde, elbette burhan-ı aklîye istinad eden ve bütün hükümlerini akla tesbit ettiren Kur'ân hükmedecek."²

Bediüzzaman bu tahminleri yaparken İslâm dünyası pek kötü

bir talihin pençesindeydi; siyasî ve iktisadî yönden Batıya tâbi olduğu gibi, Batı medeniyetinin de tehdidi altındaydı. İslâmın kendisi dahi hücumlara mâruzdu ve ekseriyetle bu hücumlar, Batının şampiyonluğunu yaptığı ilim ve ilerleme adına yöneltiliyordu. Dolayısıyla, Bediüzzaman 1908'de Şeyh Bahid'e Osmanlı Devletinin bir Avrupa devletine hâmile olduğunu ve günün birinde doğuracağını, Avrupa'nın da İslâma hâmile olduğunu söylediği zaman, bunlardan birincisi maatteessüf mümkün gözükse de, ikincisi her türlü ihtimalin pek uzağında görünüyordu. Ancak, Bediüzzaman'ın diğer konulardaki tahminleri gibi, bu tahminleri de, o gün pek az kimsenin ihtimal verebileceği bir seviyede tahakkuk etmeye başlamıştır. Buna ışık tutan bir misal:

Zaman gazetesinin 12 Nisan 1992 tarihli nüshasındaki bir habere göre, Fransa'da yayınlanan ve Papalık Meclisinin (veya Vatikan Konsülünün) tesbitlerini ihtivâ eden 42 sayfalık bir rapor, Avrupa'da İslâmın yayılışının Kiliseyi ciddî şekilde düşündürmüştür. Kilise, bu gidişi tersine çevirmenin yollarını bulabilmek için İslâmın yayılışıyla ilgili geniş araştırmalar yapmıştı ve bu rapor, kendi araştırmalarının bulgularını ihtivâ ediyordu. Araştırmalar, 6 Avrupa ülkesinde 10 aylık bir müddet içinde 58.135 kişinin İslâmiyete girdiğini gösteriyordu ve bu rakamın bir yılda 130.000'i bulması bekleniyordu. Rakamların ayrıntılı tahlilleriyle birlikte yayınlanan raporda, Müslüman olanların geçmişleri, niçin ve nasıl İslâmiyeti seçtikleri de anlatılıyordu. Bu raporda, bizi bir rakamlar, bir de şu gerçek ilgilendiriyor:

Müslüman olan 58.135 kişinin yüzde 74'ü, kendilerini materyalizmden kurtardığı ve huzur ve mutluluk verdiği için İslâmiyeti seçtiklerini, yüzde 32'si de İslâmiyete girişlerine Risale-i Nur'un vasıta olduğunu bildiriyor.

Rapor, Bediüzzaman'ın tahminlerini kayda değer bir ölçüde doğrulamakta ve aynı zamanda bugünkü şekliyle Hıristiyanlığın, Batı insanının ihtiyaçlarına cevap veremediğini göstermektedir. Batıda İslâm hakkında yerleşmiş yanlış kanaatlerin ve peşin hükümlerin üstesinden gelindikçe, gittikçe artan sayıda insan, bu ihtiyaçlara Kur'ân'ın cevap verdiğini fark etmektedir. Raporun gösterdiği gibi Risale-i Nur'un İslâmiyeti Batıya sunmakta müessir bir model teşkil edişinin sebeplerini, işte bu sahada aramalıyız.

Gerçi Bediüzzaman'm doğrudan doğruya Batılılara veya gayri-

müslimlere hitap ettiği söylenemez. Ancak, bir Kur'ân tefsiri olarak Risale-i Nur, Kur'ân'ın cihanşümül mesajını anlatmakta ve dolayısıyla bütün insanlığa birden hitap etmektedir. Nitekim, bazı sözlerinden de anlaşılacağı gibi, Bediüzzaman, menşei ne olursa olsun bütün insanların birden kurtuluşu için ümit beslemektedir. Yani, modern Batı medeniyetinin pek çok yanına karşı olsa dahi, Batı halkının İslâmiyete girmek ve Kur'ân'a uymak suretiyle kurtuluşa ereceğini ümit ve tahmin etmiştir. Bediüzzaman, eserlerinin birçok yerinde, âhırzamanda gerçek Hıristiyanlığın zuhur ederek Kur'ân'a tâbi olacağını ve İslâmiyetle omuz omuza vererek dinsizliğe karşı mücadele edeceğini anlatır.³ Gerçekten de, ileride göreceğimiz gibi, Bediüzzaman Batı medeniyetinin felsefeden çıkan ve dinsizliğe kaynak teşkil eden yönleri ile Hıristiyanlıktan çıkan yönlerini birbirinden ayrı tutmuştur. Bu, önemle belirtilmesi gereken bir noktadır; çünkü tarih boyunca İslâmiyet ile Batı arasındaki münasebetler çoğunlukla muhalefet ve rekabet şeklinde cereyan ettiği gibi, bu asrın başlarında da Batının İslâm dünyası üzerindeki hâkimiyeti her sahada zirvesine ulaşmıştı. Dolayısıyla Bediüzzaman'ın eserleri büyük çapta Batı düşüncesinin ve medeniyetinin esaslarını çürütmeye ve İslâmiyet ile Kur'ân'ı Batının hücumlarına karşı müdafaaya mâtuftu. Yine de bu durum, güçlük çıkarmak bir yana dursun, Batının ve Batı felsefesinin tesirine mâruz çağdaş Müslümanlara hitap etmekte, Risale-i Nur'u müstesnâ bir mevkie getirmekte, aynı zamanda İslâmiyetin hakikatlerinin Batılılar tarafından kolayca anlaşılmasını sağlamaktadır.

Batının yükselmesi ve İslâm dünyasının gerilemesiyle birlikte, Batı kendi hâkimiyetini Batı medeniyetinin İslâm medeniyetine üstünlüğünün bir delili olarak yorumladı ve kendi hâkimiyetini genişletmek üzere, İslâm medeniyetinin kaynağını teşkil eden Kur'ân'a hücumlar yöneltti. Bunu da, Batı düşünce ve medeniyetinin eseri olarak ilân ettiği ilim ve terakki adına yaptı. Bediüzzaman, daha gençliğinde iken, hayatını bu hücumlara karşı Kur'ân'ın müdafaasına adadı; bu iddiâların tam tersinin doğru olduğunu, hakikî medeniyet ve ilerlemenin, insanlık için hakikî saâdetin ancak İslâm'da bulunduğunu ispat edecekti. Bu gayeyle, o zamanki din âlimleri arasında görülmedik bir şekilde, bütün modern ilimleri, arkasından da felsefeyi inceledi. Böylelikle düşmana karşı, onların kendi silâhlarıyla çarpışacaktı. Derken, Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte, Batının materyalist felsefesi

devletin ve toplumun ideolojik temeli olarak kabul edildiğinde ve Kur'an'ı gözden düşürmek ve hattâ İslâmiyeti kökünden söküp atmak için daha da ileri seviyede teşebbüslere girişildiğinde, bu meş'um emellere karşı mücadele edebilecek yeterlilikte sadece Bediüzzaman vardı. Bu teşebbüslere karşılık olarak Bediüzzaman, mesele-ye esastan yaklaştı ve Kur'an ve İman hakikatlerinin gerçeklik ve mâkûliyetini ispat etmek, materyalist Batı felsefesinin temelini teşkil eden tabiat ve tesadüf gibi mefhumlardaki mantıksızlık ve tezatları göstermek, Kur'an'a yöneltilen hücumları cevaplandırmak ve Kur'an'ın kıyası gayri kabil üstünlüğünü ortaya koymak için, Risale-i Nur adıyla bilinen eserleri telif etti. Risale-i Nur Kur'an'ın ders verdiği hakikatlere bu şekilde yaklaşırken, sık sık felsefe ile karşılaştırmalar yapmak suretiyle her ikisinin de mâhiyetini, kaynağını ve neticesini ortaya koyduğu için, varlıklara bakışı Batı düşüncesiyle şekillenmiş bir kimse kendi fikir ve tavırlarını bu karşılaştırmalarda kolayca tanıyabilir, nerelerde hatâya düştüğünü görüp hakikati anlayabilir. Bediüzzaman'ın bu son derece berrak ve kolayca anlaşılabilir yaklaşımı, bir kimsenin kendi düşüncelerini aydınlığa çıkarıp gerçeği tanımasına yardım edecek bir tahlil zemini teşkil etmektedir.

Bediüzzaman'a göre din ve felsefe

Risale-i Nur'un diğer yönlerine göz atmadan önce, Bediüzzaman'ın din ve felsefe ile ilgili görüşlerine daha yakından bakacağız. Çünkü bu görüşler, Bediüzzaman'ın Risale-i Nur'da tasvir edilen düşüncelerine esas teşkil etmektedir.

Bediüzzaman insanlık tarihini, biri din ve nübüvvet, diğeri fen ve felsefe olmak üzere iki cereyan halinde inceler, bunları insan ego-suyla irtibatlandırır ve her ikisinin verdiği neticeleri tasvir eder. İlâhî vahyi temsil eden Nübüvvet silsilesi insandaki kalbe, felsefe ise akla tekabül etmektedir. Hedef ise bunların ikisinin ittifâkı, yani, felsefenin dine ve Nübüvvete itaat ve hizmet etmesidir. Bu ne zaman başarmışsa insanlık gerçek bir âhenk ve saâdeti tatmıştır. İki silsile birbirinden ayrıldığı zaman ise, hayır ve nur Nübüvvet tarafına çekilmiş, şer ve dalâlet ise, Batıda olduğu gibi, felsefe silsilesinde kalmıştır. Aslında Bediüzzaman "iki Avrupa"dan bahseder: Birincisi insanlığa faydalı olan şeyleri gerçek Hıristiyanlıktan alınan adalet ve hakikate

hizmet eden Avrupa; ikincisi ise tabiat felsefesini takip ederek medeniyetin şerli kısmını hayırlı kısmına tercih etmiş olan Avrupa. Bunlardan ikincisi, bugün birincisine hâkim hale gelmiştir.

Ene seviyesinde ele alındığı zaman, vahyi kabul etmeyip kendi dehâsına güvenen kimsenin durumu da aynıdır. Kendisini kendi nefisine mâlik addettiğinden, kendisinden başka herşeyin de kendi nefislerine mâlik olduğunu farz etmek zorunda kalır. Bu ise materyalist felsefenin esasıdır; en büyük galaksilerden en küçük parçacıklara kadar herbir sebep, doğrudan doğruya Yaratıcısına izafe edilmek yerine, kendiliğinden kudret sahibi tevehhüm edilir. Her sebep, tesir-i hakikîye, yoktan yaratacak güce sahip farz edilir. Böyle bir kimse, tabiat yahut tabiat kanunları denen sahte mefhuma icad kudreti izafe edecek, sonra da dünyada gördüğü herşeyi mücadele ve kavga şeklinde yorumlayacak, sonunda bu görüş, onun sosyal hayata uygulayacağı prensiplere aksedecektir. Bu mâlikiyet ve kudret iddiâsı, aynı zamanda putlar ve müstebidleri meyve verecektir. Bütün ıztıraplar işte bu yolun dalâletinden doğmakta, bütün gerçek saâdetler ise Nübüvvet silsilesindeki îmandan neş'et etmektedir. Bu hakikat Risale-i Nur'da birçok mukayeselerle dile getirilmiştir ki, bu mukayeselere daha sonra göz atacağız.

Nübüvvet ve din silsilesinin vahiyle getirdiği esasları kabul eden kimse ise, kendisinin yaratılmış olduğunu ve kendisinden başka birisinin mânâsını ifade etmekte olduğunu, yani kendisinin sadece Allah'ın bir kulu olduğunu kabul eder. Bu kimse semâvî kitaplardan hem kendisinin, hem de kâinattaki diğer varlıkların gerçek mâhiyetlerini ve vazifelerini öğrenecektir. Artık kendisini Sâniine ve Mâlik-i Hakikîsine izafe ettiği gibi, diğer varlıkların ve kâinatın da Ona âit olduğunu kabul etmektedir. Bakışı, sebeplerin zâhirî yüzünden öteye geçmiş, ardındaki gerçek mânâyâ yönelmiştir. Varlıkları geniş bir işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma sistemine tam bir teslimiyet içinde görür; bu görüş paralelindeki semâvî kanunlar ise onun sosyal hayatını tanzim eder.

Bu din ve felsefe modelinden başka, Risale-i Nur'un İslâmı Batıya anlatma liyâkatini ortaya koyan ikinci bir sebep de, onun akla hitap etmesidir. Risale-i Nur'da delille desteklenmeyen tek bir ifade yahut iddiâ yoktur. Ortaya koyduğu bütün meseleler, ele aldığı bütün îman hakikatleri mantıklı bir şekilde, müdellel görüşler halinde sunu-

lur. Ne var ki, bu meselelerin çoğu derin ve mâhiyeti itibâriyle kavranması çok güç olan meseleler olduğundan, Kur'ân'da olduğu gibi, Bediüzzaman da sık sık mukayese ve temsillere başvurur ve böylece "mânâları teleskop gibi zihne yaklaştırarak" anlaşılmasını kolaylaştırır. Bediüzzaman, bütün îman hakikatlerini bu şekilde ispat ve izah eder; onları, rahatça mânâsına nüfuz edilebilecek ve anlaşılabilir bir şekilde sunar. Çünkü, Bediüzzaman'ın belirttiği gibi, filozoflara kaynaklık eden Batıda akıl, peygamberlerin zuhur ettiği Doğuda ise kalb hâkimdir. Şimdi ise, yukarıda da gördüğümüz gibi, uyanmış beşer din-i hakkı aramaktadır ve herşeyden önce istediği şey de iknâdır, şu sorulara verilecek mantıklı cevaplardır: "Ben nereden geldim? Bu dünyaya gelişimin sebebi nedir? Buradan sonra nereye gideceğim?" Aslında o, îman hakikatlerinin mantıklı açıklamalarını istemektedir.

İlim ve din

Böylece üçüncü bir noktaya gelmiş bulunuyoruz: Risale-i Nur, Kur'ân'a göre ilim ile din arasında hiçbir tezat bulunmadığını açık şekilde göstermektedir. Nitekim bu hususu Bediüzzaman daha genç yaşlarında iken dile getirmiş ve ilim ile dinin, çatışmak bir yana dursun, birleştirilmesi ve beraber tahsil edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. 1910'da, medrese reformu ile ilgili olarak Bediüzzaman şunları yazıyordu:

"Vicdânın ziyâsı ulûm-u diniyedir. Aklın nûru fûnun-u medeniyedir. İkisinin imtizâcıyla hakikat tecellî eder. O iki cenan ile talebenin himmeti pervâz eder. İftirak ettikleri vakit birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder." ⁴

Kur'ân'a düşman olanların bir yandan Kur'ân'ın terakki kaynağı olamayacağını göstermek, diğer yandan halkın ona olan îmânını sarsmak için ortaya attıkları, "Kur'ân'ın bazı âyetlerinin ilimle ters düştüğü" yolundaki tenkitleri Bediüzzaman gerek gençliğinde, gerekse Risale-i Nur'da cevaplandırmış ve ilim ile dini bir araya getirmiştir. Bu husus Batılılar için büyük önem taşır; çünkü, Hıristiyanlığın gelişmesine bağlı olarak, Batılıların birçoğu ilimle dinin bağdaşmadığı yahut birbirine ters düştüğü düşüncesindedir. Bediüzzaman, İslâmiyeti "fûnunun seyyidi ve mürşidi ve ulûm-u hakikiyenin reis ve pederi"⁵ ola-

rak vasıflandırır. Akli reddetmek, yahut dini dünya hayatından tecrid ederek kişilerin dar bir daireden ibaret özel mânevî hayatlarına hapsetmek yerine, Kur'ân hem mârifetullahı kazanmak üzere, hem ibâdetlerimizde, hem de hayatın bütün safhalarında aklımızı kullanmayı emreder ve bu şekilde ilmin kendisini bir ibâdet haline getirmenin yolunu açar. Kâinatın yaratılışındaki İlâhî gayeleri ve nihâî hedefi ortaya çıkaran ilim, insanın hem vazifesi, hem de ibâdetidir. Kur'ân bu gayelere dikkatleri çevirir ve bu hakikatlere ilim ve terakki yoluyla ulaşmaya insanı teşvik eder. Şimdi, bu noktaları açıklamak üzere Risale-i Nur'un bir Kur'ân tefsiri olarak kullandığı metodlara ve açmış olduğu yeni yola göz atacağız.

Bu hususta belirtilmesi gereken ilk nokta, Risale-i Nur'un kâinat ve etrafımızdaki varlıklar üzerinde dikkatleri yoğunlaştırdığı ve îman hakikatlerine kâinat vasıtasıyla yaklaştığıdır. Bu yönüyle Risale-i Nur, Kur'ân'ın çağımıza bakan yüzünün bir tefsiridir. Kur'ân'ın pek çok âyeti, Yaratan hakkında bilgi edinmek, Onun varlık ve birliğine ve haşir gibi diğer îman hakikatlerine îman etmenin bir vesilesi olarak kâinatın ve içindeki varlıkların işleyişini gözlemeye sevk eder, bunlar üzerinde durup düşünmeye çağırır. İman hakikatlerini ispat ve Kur'ân'a yönelen hücumları reddetmek için Risale-i Nur'un en çok üzerinde durduğu âyetler bu çeşit âyetlerdir.

Dolayısıyla, Risale-i Nur'un gerçeğe yaklaşma tarzı, esas itibarıyla modern insanın yaklaşımına yabancı değildir, bilâkis ona uygun düşmektedir. Çünkü bu asır ilim asrıdır. İlim ise kâinatın sırlarını ortaya çıkarmaktan başka nedir? Modern Batılı, kâinata ve işleyişine âşinâdır, kâinatı gözlemeye alışkındır ve bakışı kâinat üzerinde odaklaşmıştır.

Risale-i Nur, aynı zamanda, kâinata ilmin gözüyle bakar. Risale-i Nur'da kâinat çoğu zaman jeoloji ve biyoloji gibi fenlerin ışığında incelenir.

Bununla beraber, ilhâmını Kur'ân'dan alan Risale-i Nur, kâinatı Kur'ân'ın emrettiği şekilde, yani, "kendisinden başkasının mânâsını ifade eden" bir varlık olarak inceler. Bu bakış açısında kâinat bir "kitâb-ı kebîr"dir; vazifesi, kâtibini anlatmaktır ve bu kitap mânâsını anlamak ve Yaratıcısını ondan öğrenmek için okunur.

Tevhîde açılan pencereler

Kâinatı Kur'ân'ın vahyi ışığında inceleyen Risale-i Nur, böylece, bir yandan Allah'ın varlık ve birliğini ve diğer îman hakikatlerini ispat ederken, diğer yandan da materyalist felsefenin temellerini teşkil eden tesadüf, tabiat ve sebepler gibi mefhumların imkânsızlık ve saçmalığını gösterir ve ilmin materyalist yorumunu çürütür. Risale-i Nur, kâinatın mâhiyetini, herşeyi içine alan düzen ve intizamını, hassas denge ve ölçülerini, herşeyde takip edilen hikmet ve faydaları, kâinat eczâsının birbirine bağımlılığını ve birbiriyle birlik teşkil etmesini, felsefe ve materyalizm tarafından öne sürülen her türlü iddiâyı ihtimal dışı bıraktığını çeşitli delillerle ortaya koyar. Bunu birkaç kısa misalle açıklayalım.

Bu konuda hemen akla gelen bir örnek, Otuz İkinci Sözün Birinci Mevkıfıdır. Buradaki temsilde ehl-i dalâletin vekili, zerreden yıldıza kadar çeşitli varlıklara sebepler, tabiat ve felsefe nâmına sahip çıkmak ister. Zerreden başlamak üzere, insan vücudunun damarlarından bir alyuvar, sonra bir hücre, sonra insan vücudu ve sonra diğer varlıklar, hikmet lisanıyla ehl-i dalâletin vekili tarafından ileri sürülen iddiâları reddederler ve gerek kendilerindeki, gerekse bir bütün olarak varlıklardaki nizamın hiçbir yerde hiçbir şirk ve müdâhaleye imkân veremeyecek kadar mükemmel olduğunu bildirirler. Bu vahdâniyet delili, îman hakikatlerini ispat ve materyalist felsefeyi reddetmek için Risale-i Nur'un kâinatı maddî ilimlerin ışığında nasıl okuduğunu gösteren berrak bir misaldir. Yani, bu temsilde kâinatın nizamını keşfederek bize târif eden, modern ilmin kendisidir. İnsan vücudunun solunum ve dolaşım sistemlerini tasvir eden Birinci Mevkıfın uzun dipnotu ise, bu konuda bir başka misali teşkil etmektedir.

Risale-i Nur'da daha birçok misaller vardır ki, bir tanesi de havanın vazifelerini açıklayan, "Hüve Nüktesi" adındaki "zarif bir nükte-i tevhiddir."⁶ Bir diğer misal ise, Yirmi Beşinci Sözde Kur'ân'ın lâfzındaki câmiyeti göstermek üzere "Dağları birer kazık yapmadık mı?"⁷ meâlindeki âyet-i kerimenin açıklamasıdır. Burada, edebiyattan fenne kadar değişik branşlara mensup farklı tabakaların herbirinin bu âyetten kendi hisselerini nasıl aldıklarını anlatırken, Bediüzzaman coğrafya ve jeoloji bilgisini de ortaya koyar.⁸

Tabiat ve sebeplere gelince, Risale-i Nur bunların bütünüyle çü-

rük ve temelsiz mefhumlar olduğunu gösteren çeşitli delilleri ihtivâ eder. Bilhassa Tabiat Risalesi'nde Bediüzzaman bunları Dokuz Muhâl ile yıkar ve "mevhum ve hakikatsiz, tabiat dedikleri şeyin, Sultân-ı Ezelînin hikmetinden gelen nizâmât-ı kâinatın mânevî kanunları" olduğunu gösterir. Bu kanunların sadece ilmî vücutları vardır ve îcad kudretleri yoktur.

Eğer materyalistlerin yaptığı gibi kâinattaki nizâm nâzım olarak, sanat sâni olarak, kanunlar kudret kaynağı olarak farz edilirse ve tabiat denen şeyin hâricî ve gerçek bir varlık olduğu kabul edilirse, o takdirde Bediüzzaman, her sebebin, hattâ herbir zerrenin bütün varlıkları yaratacak ilim ve kudrete sahip olduklarını, yani bunlardan herbirinin Vâcibü'l-Vücuda has sıfatlara mâlik bulduklarını kabul etmek gerekeceğini söyler. Başka bir deyişle, tek bir Allah'ı tanımayanlar sayısız ilâhları kabul etmek zorundadırlar. Üstelik bu ilâhlar, kendilerinden başka herşeyi yaratacak bir güce sahip olmakla beraber, kendileri gibi birer ilâh olan ve kendilerine rakip bulunan diğer bütün ilâhlarla da ittifak etmek zorundadırlar—tâ ki kâinattaki nizam devam etsin. Halbuki bir sineğin kanadından Güneş Sistemine kadar, kâinatta bir şerikin müdahalesine fırsat verebilecek en küçük bir yer yoktur. Eğer tek bir Yaratıcıdan başka birşeyin müdahalesi bulınsaydı, bu karışıklığa yol açacak ve nizam nâmına birşey bulunmayacaktı.

Bediüzzaman, sebeplerin yaratıcı bir güce sahip bulunmadığını ve yaratmanın Allah'a mahsus olduğunu şu şekilde izah eder:

"Madem herşeyin tabiatı, herşey gibi mahlûktur; çünkü sanatlıdır ve yeni oluyor. Hem her müsebbeb gibi, zâhirî sebebi dahi masnûdur. Ve madem herşeyin vücudu pek çok cihâzât ve âletlere muhtaçtır. O halde, o tabiatî îcad eden ve o sebebi halk eden bir Kadîr-i Mutlak var. Ve o Kadîr-i Mutlakın ne ihtiyacı var ki, âciz vesâiti rubûbiyetine ve îcâdına teşrik etsin? Hâşâ! Belki doğrudan doğruya müsebbebi sebep ile beraber halk ederek cilve-i esmâsını ve hikmetini göstermek için bir tertip ve tanzim ile zâhirî bir sebebiyet, bir mukarenet vermekle, eşyadaki zâhirî kusurlara, merhametsizliklere ve noksaniyetlere merci olmak için, esbab ve tabiatî dest-i kudretine perde etmiş, izzetini o suretle muhâfaza etmiş."⁹

Hayâlî bir kâinat gezisini anlatan Âyetü'l-Kübrâ'da, bir seyyah,

herbir mahlûkat tâifesiinden Hâlıkını sorar ve herbirinin fitrat lisaniyla ve yaratılışının tavrıyla dile getirdikleri şehâdetleri öğrenir. Mârifetullahtaki bu umumî terakkî içinde, Bediüzzaman, kâinatta gözlenen gerçeklerden İlâhî isimler ve sıfatlar vasıtasıyla Allah'ın zâtı hakkında bilgi edinmenin yolunu bize gösterirken, aynı zamanda Allah'ın varlık ve birliğini ve cemâl ve kemâlini de ispat eder ki, buna bir misal olarak şu kısa pasajı zikrediyoruz:

"Güzel ve mânidar bir kitap ve muntazam bir hâne, bedâhetle, yazmak ve yapmak fiillerini; ve güzel yazmak ve intizamlı yapmak fiilleri dahi, bedâhetle, yazıcı ve dülger namlarını; yazıcı ve dülger ünvanları ise, bedâhetle, kitâbet ve dülgerlik sanatlarını ve sıfatlarını; ve bu sanatlar ve sıfatlar, bedâhetle, herhalde bir zâtı istilzam eder ki, mevsuf ve sâni ve müsemmâ ve fâil olsun. Fâilsiz bir fiil ve müsem-mâsız bir isim mümkün olmadığı gibi, mevsufsuz bir sıfat, sanatkârsız bir sanat dahi mümkün değildir.

"İşte bu hakikat ve kaideye binâen, bu kâinat, bütün mevcûdâtıyla beraber, kaderin kalemiyle yazılmış, kudretin çeki-ciyle yapılmış mânidar hadsiz kitaplar, mektuplar, nihâ-yetsiz binâlar ve saraylar hükmünde, herbiri binler vecihle ve beraber hadsiz vücûh ile, Rabbânî ve Rahmânî nihâyetsiz fiilleri ve o fiillerin menşeleri olan bin bir esmâ-i İlâhiyenin hadsiz cilveleriyle ve o güzel isimlerin menbaı olan yedi sıfât-ı Sübhâniyenin nihâyetsiz tecellîleriyle, o yedi muhît ve kudsî sıfatların mâdeni ve mevsûfu olan ezeli ve ebedî bir Zât-ı Zülcelâlin vücub-u vücuduna ve vahdetine hadsiz işa-retler ve nihâyetsiz şehâdetler ettikleri gibi, bütün o mevcûdatta bulunan bütün hüsünler, cemaller, kıymetler, kemal-ler dahi, ef'âl-i Rabbâniyenin ve esmâ-i İlâhiyenin ve sıfât-ı Samedâniyenin ve şuûnat-ı Sübhâni-yenin, kendilerine lâyıf ve muvâfık kudsî cemallerine ve kemallerine ve hepsi birden Zât-ı Akdesin kudsî cemâline ve kemâline bedâhetle şehâdet ederler."¹⁰

Bediüzzaman, Risale-i Nur'un kâinata bakışını "Herşeyde Onun birliğini gösteren bir âyet var" sözüyle tasvir etmiştir. Risale-i Nur bu şekilde, Kur'an'ın yaptığı gibi, herşeyden mârifetullahı bir pencere açar. Risale-i Nur'u diğerlerinden, meselâ sâir ilm-i kelâm âlimlerinin

eserlerinden ayıran özellikleri, Bediüzzaman, evvelce on yıl süren bir tahsili bir yıla sığdırması ve en derin hakikatleri zararsız bir şekilde, en kolay, anlaşılır hale getirmesi olarak belirtir. Bediüzzaman Risale-i Nur'u asâ-yı Mûsâ'ya benzetmektedir: Nereye vursa îmân-ı billâh ve mârifetullah fıskırtır; tek bir zerrecikte bile Allah'ın varlık ve birliğinden başka, ilim, irade, kudret gibi sâir sıfatlarını da herkesin kolayca anlayabileceği bir şekilde ispat eder.¹¹ İslâ-miyetin hakikatlerini Batı insanına, hattâ yıllarca dinî ilimleri tahsil etmeye fırsatı olmayan ve dinî bir kültürü de bulunmayan bu zamanın "serûssevir" insanlarının tamamına anlatmakta bu yolun faydaları âşikârdır.

Gerçekten de, Risale-i Nur'un en kayda değer özelliği, en derin îmânî meseleleri en âmî kimselere zararsız ve zahmetsiz şekilde anlatmasıdır. Bediüzzaman'dan önce bu kadar kesin aklî delilleri gösterilmemiş olan haşir ve âhîret meselesi, Bediüzzaman'ın birkaç sayfa içinde berrak bir şekilde anlattığı kader ve irade-i cüz'îye meselesi ile kesin bir şekilde ispat ettiği melekler ve ruhun bekası, buna dair verilebilecek misallerden birkaçıdır.

Bundan başka, Bediüzzaman dinin ve varlık âleminin birçok muammâsını da açar ve bunlara akla uygun açıklamalar getirir: insan egosu yahut ene, hayat ve ölüm meselesi, zerrelerin tahavvülâtı, kâinata durup dinlenmek bilmeyen sürekli faaliyetler, varlıkların nereden gelip nereye gittikleri gibi... Risale-i Nur'u inceledikçe, kâinat, okumasını bilenler için varlık âleminin bütün sırlarını ve hakikatlerini öğreten bir kitap haline gelir.

Şerlerden hayra, felaketten saadete

Bu konuda zikredilebilecek ve Batılılar tarafından umumiyetle bir problem olarak telâkki edilen, dünyadaki kötülükler, ızdırıp ve felâketlerdir. Çoğunlukla açıklanamaz veya adâletsiz kabul edilen, hattâ Allah'ın varlığından—hâşâ—şüphe etmeye sebebiyet veren bu meseleler hakkında da en mukni ve tatmin edici cevaplar Risale-i Nur'dadır.

Meselâ Bediüzzaman, kâinata ve kâinatın tanziminde iyiliğin, güzelliğin ve mükemmelliğin asıl ve mutlak hâkim olan gaye olduğunu belirtir. Herbir fen, kendi incelediği alandaki nizam ve mükem-

melliği ortaya çıkararak bu hakikati ispat eder. Şer, çirkinlik, kusur ve abesiyet ise azınlıktadır, ikinci derecededir ve diğerine tâbi durumdadır. Bunlar kâinata bizzat girmemişler, tek bir güzelliği çeşitli mertebelerde ayrı ayrı göstermek için birer ölçü birimi olarak girmişlerdir.

Bundan başka, büyük bir hayır için küçük bir şer kabul edilir. Eğer büyük bir hayra vesile olabilecek küçük bir şer terk edilirse, bu defa daha büyük bir şer işlenmiş olur. Kötülüklerin, felâketlerin, şeytanların ve buna benzer şeylerin yaratılması da böyledir; çünkü kâinata çok önemli neticeler bunların yaratılışıyla ortaya çıkmıştır.

Bediüzzaman, şerlerin ve hattâ şeytanın insana sınırsız bir terakki sebebi olmak üzere musallat edildiğini belirtir; insan bu gelişmeyi mücadele ve müsabaka yoluyla elde edecektir. Bu dünya bir imtihan meydanıdır; mücadele ve müsabaka yoluyla kömür ruhlular elmas ruhlulardan ayrılır. Aksi takdirde bunların ikisi beraber kalacak, birbirinden ayırd edilemeyecekti. Bu bakımdan, şerlerin ve şeytanın yaratılması şer olamaz; çünkü bunların yaratılışı böyle geniş ve önemli neticelere bakmaktadır.

Cenâb-ı Hakkın insanlara felaket ve hastalıkları göndermesi de adâletsizlik veya zulüm değildir. Çünkü bu hastalıklar, Allah'ın çeşit çeşit isimlerinin tecellilerine vesile olmaktadır. Meselâ hastalıklar onun Şâfi isminin tecellisine sebep olur. Ayrıca, hareketsizlik ve yeknesaklık bir nevi yokluk demektir; hareket ve değişiklik ise tamamen varlık ve hayır belirtisidir. Hayat, hareketle kemâlâtını bulur, belâlar vasıtasıyla terakki eder; böylece esmâ-i İlâhiyenin cilvelerini gösterir, vazifesini îfâ eder ve âhiretteki ücretine hak kazanır.¹²

Gerçekte, insanın aradığı asıl saâdet Allah'ın birliğini tasdikte ve bunun neticesi olan tevekküldedir. Bediüzzaman, Risale-i Nur'un muvaffak oluşunun ve her tarafa yayılışının sebeplerinden birisi olarak, bu hakikati ispat edişini göstermiştir. Çeşitli mukayeselerde günahların ve isyanın elemelerine işaret eden Risale-i Nur, îmansızlık ve dalâletin bu dünya hayatını bir nevi Cehennem haline getirdiğini gösterirken, güzel ahlâkta ve hayırlı işlerdeki lezzetleri tasvir ederek îmânın bu dünya hayatını bir nevi Cennet haline getirdiğini de ortaya koyar. Bu tür tahliller en faydalı olanlardır; çünkü bir kimseye kendi durumunu teşhis etme imkânını verir. Yine bu mukayeseler, dalâletin gerçek mâhiyetini, dünyaya felsefe gözlüğüyle bakmanın doğuracağı neticeleri, bu gözlükle bakanların dünyayı içinde buldukları hal sebe-

biyle hem kendileri ve hem de başkaları için hissettikleri elemeleri, bu durumun Kâinat Sahibini tanımamaktan yahut eksik tanımaktan ileri geldiğini ve dünyaya Kur'ân'ın ışığında bakıldığı zaman bütün bu elemelerin izale olup bütün yaraların şifâ bulunduğunu göstermekte en müessir yollardır.

Yumuşak ve mukni üslup

Risale-i Nur'un bu misallerde ortaya çıkan yumuşak, kolay ve iknâ edici üslûbu, zikretmeden geçemeyeceğimiz bir başka özelliğidir. Bu, Risale-i Nur için bir temel özelliktir ve İslâmiyetin hakikatlerini Batıya anlatmak hususunda son derece ehemmiyetlidir. Buraya bir misal olarak, Bakara Sûresinin dördüncü âyetinin tefsirinden bir bölümü alıyoruz. Bu bölüm, Hıristiyanları İslâmiyete dâvet etmekte Bediüzzaman'ın takip ettiği ve savunduğu metodu göstermektedir:

Kur'ân-ı Kerîm, o cümlede ehl-i kitabı îmâna teşvik etmekle, onlara bir ünsiyet, bir suhûlet gösteriyor. Şöyle ki:

"Ey ehl-i kitap! İslâmiyeti kabul etmekte size bir meşakkat yoktur, size ağır gelmesin. Zira, size bütün bütün dininizi terk etmenizi emretmiyor. Ancak, itikadâtınızı ikmal ve yanınızda bulunan esâsât-ı diniye üzerine binâ ediniz diye teklifte bulunuyor. Zira Kur'ân, bütün kütüb-ü sâlifenin güzelliklerini ve eski şeriatlarının kavâid-i esâsiyelerini cem etmiş olduğundan, usulde muaddil ve mükemmildir. Yani tâdil ve tekmil edicidir. Yalnız, zaman ve mekânın tagayyür etmesi tesiriyle tahavvül ve tebeddüle mâruz olan fûruat kısmında müessistir. Bunda aklî ve mantikî olmayan bir cihet yoktur. Evet, mevâsim-i erbaada giyecek, yiyecek ve sair ilâçların tebeddülüne lüzum ve ihtiyaç hasıl olduğu gibi, bir şahsın yaşayış devrelerinde tâlim ve terbiye keyfiyeti tebeddül eder. Kezâlik, hikmet ve maslahatın iktizâsı üzerine, ömr-ü beşerin mertebelerine göre ahkâm-ı fer'iyede tebeddül vardır."¹³

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, Bediüzzaman, Risale-i Nur ile, İslâmiyetin Batıya anlatılmasında en mükemmel bir modeli ortaya koymuş ve aynı zamanda İslâma ve Kur'ân'a emsalsiz bir hizmet ifâ etmiştir. Zira Kur'ân'ın mesajını bu asrın insanlarına tefsir etmekle,

İslâmiyetin akıl dini olduğunu ve hakikî medeniyetin ve insanlığın terakkisinin kaynağı olduğunu göstermiştir. İslâmiyetin fanatiklere ve mürtecilere âit bir din olarak veya siyasî bir ideoloji şeklinde takdim edildiği yahut İslâmiyetin müstebidler ve cânîlerle temsil ettirilmek istendiği bir zamanda Bediüzzaman, insanlığın bütün kemâlâtının, terakkisinin ve saâdetinin Allah'a îmanda, vahdâniyetin tasdikinde ve şümüllü ubûdiyeti ve mükemmel dini ifade eden İslâmiyette bulunduğunu göstermiş ve ispat etmiştir.

Bediüzzaman'a göre, İslâm dâvâsını yüceltmek ve onun mesajını iletmek için İslâmiyetin bürhanlarının elmas kılıçları kâfidir. Çünkü, bu asrın başlarında Bediüzzaman'ın yazdığı gibi, "medenilere galebe çalmak iknâ iledir; söz anlamayan vahşiler gibi icbâr ile değildir."¹⁴

Bediüzzaman, istikbalde Kur'an'ın hükmedeceğini ve Batının devletler halinde İslâma gireceğini tahmin ettiği gibi, âhırzamanda en müessir silâhın belâgat, yani iknâ yahut fikirlerini başkalarına kabul ettirme kabiliyeti olacağını da söylemiştir. Bu zamanın geldiğinde şüphe yoktur. Kur'an'ın mesajını iletmenin pek değerli bir yolu da bize verildiğini göre, inşaallah, Bediüzzaman'ın istikbale dair verdiği haberlerden birincisinin de tamamen gerçekleşmesini artık bekleyebiliriz.

DİPNOTLAR

1. Bediüzzaman Said Nursî, *Hutbe-i Şâmiye*, 20-22.
2. A.g.e., 23.
3. Bediüzzaman Said Nursî. *Emirdağ Lâhikası* 1: 58, 65.
4. Bediüzzaman Said Nursî. *Münâzarat*, s. 22
5. Bediüzzaman Said Nursî. *Muhâkemat*, s. 8.
6. Bediüzzaman Said Nursî. *Sözler*, s. 146-8
7. Kur'an 78: 7.
8. *Sözler*, s. 363-4.
9. Bediüzzaman Said Nursî. *Lem'alar*, s. 178-9.
10. Bediüzzaman Said Nursî. *Şuâlar*, s. 122.
11. Bediüzzaman Said Nursî. *Miftâhu'l-Îmân*, s. 87-90.
12. Bediüzzaman Said Nursî. *Mektubat*, s. 40-2; *Hutbe-i Şâmiye*, s. 33-4.
13. Bediüzzaman Said Nursî, *İşârâtü'l-'câz*, s. 53-4.
14. Bediüzzaman Said Nursî. *Divân-ı Harb-i Örfî*, s. 49